

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2015

Zuzana Ondrová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Postoje singles k partnerství a rodinnému životu
v České republice**

Zuzana Ondrová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

**Postoje singles k partnerství a rodinnému životu
v České republice**

Zuzana Ondrová

Vedoucí práce:

PhDr. Jaroslava Hasmanová Marhánková, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala PhDr. Jaroslavě Hasmanové Marhánkové za vedení mé bakalářské práce a za cenné rady, které mi při výzkumu a při psaní práce poskytla. Dále bych také chtěla poděkovat všem svým informátorům/kám za ochotu spolupracovat a všem, kteří mě podporovali.

Děkuji.

ÚVOD	7
1. TEORIE A ZÁKLADNÍ POJMY	10
1.1. VYMEZENÍ A TYPOLOGIE POJMU SINGLES	10
2. DEMOGRAFICKÝ ASPEKT FENOMÉNU SINGLES	14
2.1. HISTORICKÉ POZADÍ FENOMÉNU SINGLES.....	14
2.2. ZMĚNA PODOBY RODINY A NOVÉ FORMY PARTNERSKÉHO SOUŽITÍ.....	17
3. SOCIOLOGICKÝ ASPEKT FENOMÉNU SINGLES	20
3.1. VLIV INDIVIDUALISMU A JEHO HISTORICKÝ NÁSTIN	20
3.2. ŽIVOTNÍ STYL SINGLES - KLADY A ZÁPORY	21
3.3. ŽIVOTNÍ MOTIVY A PRIORITY SINGLES.....	22
3.3.1. <i>Sociální politika – sladění rodinného života a zaměstnání</i>	24
3.3.2. <i>Seznamování a výběr partnera</i>	25
3.3.3. <i>Změna intimních vztahů a sexuality</i>	25
4. METODOLOGIE	27
4.1. CÍL, VÝZKUMNÉ OTÁZKY A KRITÉRIA INFORMÁTORŮ/EK	27
4.2. METODY SBĚRU A ANALÝZY DAT, ETICKÉ OTÁZKY A MOŽNÁ OMEZENÍ VÝZKUMU	28
5. ZJIŠTĚNÍ	31
5.1. POSTOJE K MANŽELSTVÍ, RODIČOVSTVÍ A ROZVODOVOSTI	31
5.2. VNÍMÁNÍ INTIMITY A SEXUALITY	37
5.3. INDIVIDUÁLNÍ ZÁJMY A PARTNERSTVÍ.....	38
5.4. SEZNAMOVÁNÍ A VÝBĚR PARTNERA/KY	42
6. ZÁVĚR	46
SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY	49
TIŠTĚNÉ ZDROJE	49
INTERNETOVÉ ZDROJE	52
RESUMÉ	53
PŘÍLOHY	54
PŘÍLOHA 1. CHARAKTERISTIKA PARTICIPANTŮ/EK	54
PŘÍLOHA 2. PROTOKOL ROZHOVORU	55

ÚVOD

Čím dál častěji se setkáváme s lidmi rezignujícími na stále ještě klasické představy partnerského života žen a mužů. Jak je patrné i z dřívějších výzkumů např. Marcela Tomáška (2006), stále více mladých lidí se chce co nejdéle vzdělávat a následně budovat svou kariéru nebo naopak zklamáni mnohými rozchody se již smířili, že nemá smysl stále dokola hledat nový protějšek a zatěžovat se myšlenkami o budování rodinného života. Tento fenomén sledujeme jak u generace dvacátníků, třicátníků, tak i u těch starších. Okolo sebe se setkáváme s lidmi, kteří mají více individuálních zájmů, mezi které můžeme řadit jak kariéru, tak různorodé koníčky. Tito lidé se v životě obejdou bez trvalejšího svazku. Nemusí to znamenat vždy, že zůstávají během života bez partnera/ky úplně, ale většinou se spokojí s jinou formou partnerství, kdy jde převážně jen o nezávazné svazky. V dřívějších letech bylo samozřejmostí, že lidé okolo dvaceti let svého života vstupovali do manželství nebo měli dokonce již děti. V dnešní době se tento postoj zdaleka změnil. Přesto se většinou laskavěji pohlíží na *single* muže, protože se očekává, že se ještě takzvaně nevybouřil a není ještě připravený se usadit a založit rodinu. Na druhou stranu se může zdát, že svobodné ženy to už tak snadné nemají. Ve společnosti stále převládá názor, že s ženou, která se rozhodla žít sama, není něco v pořádku nebo že si neumí muže získat a udržet, i když ve skutečnosti vlastně muže ani nechce. I v dnešní společnosti je plnohodnotný obraz ženy vytvářen ve spojení s mužem (Peifferová, 1997: 11-25).

Nemůžeme si také nevšimnout, že i média jsou plné postav, které označujeme jako *singles*. Americké seriály jako třeba *Sex ve městě*, *Přátelé* či *McBealová* prezentují humorným způsobem život mladých lidí bez partnera/ky

a poukazují na závažné změny v oblasti vztahů dnešní společnosti. Českému obyvatelstvu se zdají scény humorné a často si tento způsob života sami přivlastňují. Tento fakt se vyznačuje tím, že v životě dnešních dvacátníků, dvacátnic a třicátníků a třicátnic chybí něco, co je spojováno se stádiem dospělosti. Tedy rodina a vlastní děti. Tohle období dnes nazýváme jako pozdní mladost, mladá dospělost nebo post-adolescence. Lidé v současné době stále více touží po svobodě, odmítají být uzavřeni do jasně definovaných rolí, sociálních pozic a očekávání. Svoboda je mezi *singles* dnes vnímána jako vyšší hodnota než stabilita (Tomášek, 2006).

Tato práce se tedy bude zabývat fenoménem *singles*, který je v dnešní postmoderní společnosti čím dál více diskutovanější. Téma jsem si vybrala z několika důvodů. Tím hlavním je obtížnost udržení dlouhodobého partnerského svazku mezi současnou mladou generací lidí počínající od problémů spojených s hledáním toho „pravého“ partnera/ky pro založení rodiny. V českém prostředí se problematikou *singles* zabývá hned několik autorů (Bartošová, 2006; Dudová, Chaloupková, 2005; Chaloupková, Šalamounová, 2004; Katrňák, 2001; Tomášek, 2006; atd.). Proto další z důvodů je porovnání mého výzkumu s jejich výsledky a obohacení problematiky *singles* o nové překážky vedoucí k nemožnosti žít v dlouhodobém partnerském soužití.

Cílem kvalitativní studie je snaha o pochopení postojů a života současných *singles* v České republice. Nejprve ve své práci nastíním teoretický kontext, který shrnuje teorii *singles* a dosavadní výzkumy na poli partnerství, manželství a rodičovství. Teoretická kapitola je rozdělena do dvou oblastí a zahrnuje demografické a sociologické aspekty fenoménu *singles*.

Druhá část práce je věnována metodologické kapitole, která navazuje na teoretickou část práce. Hlavní otázky, na které výzkum odpovídá, se týkají

odkrytí příčin posouvání věkové hranice vstupu do manželství, pořízení dětí a důvodu, proč je pro většinu mladých lidí obtížné najít si partnera/ku pro budování rodinného života. Data pro metodologickou část výzkumu jsou zjišťována pomocí polostandardizovaných rozhovorů, které jsou vedeny s lidmi, kteří se považovali za „dočasné“ *singles* a měli dlouhodobé problémy s hledáním vhodného partnera pro život. V rámci výzkumu vycházím z definice „dočasných“ *singles* Marcely Linkové. Mé informátory/ky je možné zařadit do skupiny *singles* z „donucení“ či *singles* „omylem“. Ve svém výzkumu jsem zahrnuje i jedince, kteří již mají děti, přestože s nimi autoři věnující se problematice *singles* nepracují (Jandourek, 2013, Janiková 2013, Tomášek, 2006, apod.), jelikož disponují životním stylem spojovaným se *singles*. Následná analýza získaných dat je provedena pomocí programu MAXQDA na základě tematických kategorií teoretické části vztahující se k danému problému.

Poslední část bakalářské práce zahrnuje závěr, ve kterém shrnuji výsledky svého výzkumu, které nám umožní blíže pochopit širší kontext fenoménu *singles*, citovanou literaturu, resumé a přílohy obsahující základní charakteristiku výzkumného vzorku a okruhy otázek, které sloužily jako vzor při sběru dat.

1. TEORIE A ZÁKLADNÍ POJMY

Předmětem této kapitoly je vymezení pojmu *singles*, historický nástin fenoménu a jednotlivé typologie *singles* z pohledu vybraných autorů a autorek zabývajících se touto problematikou.

1.1. Vymezení a typologie pojmu *singles*

Fenomén *singles* se začal v České republice vyskytovat po roce 1989 v době, kdy došlo ke komplexní změně ve společnosti, v rámci které došlo ke změně postojů, hodnot a modelů chování. V současné době se v literatuře i médiích čím dál častěji setkáváme s pojmem *singles*. „Skupinu *singles* je téměř nemožné statisticky evidovat a je velmi obtížné ji jednoznačně vymezit“ (Možný, 2006: 198-199). Nejenže se zhruba od 60. let 20. století postupně proměňovala, ale ani v dnešní době nelze najít jednu univerzální definici pojmu *singles* stejně jako u ostatních sociálních konceptů. Důvodem je rozmanitost jak samotných jedinců, kteří se mezi *singles* řadí, tak také mezi jednotlivými sociology zabývajících se tímto fenoménem a jejich teoriemi. *Singles* existují již od nepaměti. V každé době existovala skupina lidí, která rezignovala nebo neměla jednoduše zájem budovat partnerský život (Drotován, Bleha, 2008: 2). A co tedy znamená termín *single*? Někteří si pod *singlovstvím* představí „dobrovolnou nepárovost“, jiní ho vymezují věkem, kdy se pod *single* lidmi skrývají osoby ve věku 25 až třeba 45 let. Starší typologie označovaly jako *singles* i ty, kteří sice žili dlouhodobě v páru, ale nebyli sezdáni. Soudobé studie pak jako *singles* definují i ty, kteří jsou označováni termínem LAT tzv. living appart together, což označuje osoby, které mají stálého partnera, ale nesdílejí společný domov (Tomášek, 2006). Jedna z definic, kterou ve své knize uvádí Jan

Jandourek, zní: „Pojem *singles* označuje jedince, kteří nechtějí vstoupit do manželství, protože jim život o samotě v zásadě vyhovuje. Motivací je především větší možnost věnovat se kariéře, osobním zálibám, možnost vstupovat do více sexuálních vztahů. Druhou stránkou tohoto životního stylu jsou pocity osamocení a izolace. Život mezi vrstevníky, kteří v manželství žijí, totiž na *singles* vytváří určitý tlak, aby do manželství vstoupili i oni“ (Jandourek, 2003: 119). „Co dělá *singles* fenoménem? Uvádí se, že člověk *single* je člověk ve věku 25 – 40 let, který žije sám, je nesezdaný, nekohabituje (tj. nežije ani „na hromádce“), je ekonomicky nezávislý, život zasvěcuje především práci a kariéře, bývá dlouhou dobu fixován na rodinu, která nahrazuje částečně partnera, má spoustu kamarádů a známých, nemá konkrétní vize do budoucnosti a je s tímto stavem spokojen, klade na čelní příčku svého žebříčku hodnot nezávislost a svobodu“ (Janiková, 2013: 21). Ani jednu z definic nemůžeme zpochybňovat, ale skrze ně pouze poukázat na rozdíly ve vnímání *singles*. Vždy totiž nemusí *singles* nutně označovat pouze osoby, které nechtějí vstupovat do manželství, jak uvádí Jan Jandourek (2003), ale tuto definici můžeme rozšířit také na absenci společného soužití partnerů či dlouhodobého vztahu (Drotován, Bleha, 2008: 32-37). Často se také setkáváme se skutečností, kdy *singles* hodnotí svůj stav jako dočasný a proti instituci manželství výhradně nejsou. To však nemění nic na situaci, že tento styl života může vést k návyku a k odloženému rodinnému životu ani v budoucnu dojít nemusí. Mary Ann Schwarz a Barbara Marliene Scott (2003) se také pozastavují nad otázkou, jak dlouho musí být člověk bez partnera/ky, aby mohl být zařazen mezi *singles*? I na tohle nelze najít jednoznačnou odpověď. V některých výzkumech můžeme najít hranici dvou let, v některých pouze jeden rok. Také můžeme najít studie, které přihlížejí k aktuálnímu stavu jedince.

Rozmanitost konceptu *singles* můžeme vidět i na jejich rozdělení do jednotlivých skupin. *Singles* můžeme rozdělit primárně do dvou kategorií. Na ty, kteří sami žít chtějí a na ty, kteří tak žít nechtějí, ale nedaří se jim najít si vhodného partnera. Za hlavní a asi dnes i nejrozšířenější definici můžeme považovat tu od Petera Steina z 80. let 20. století. Podrobnější rozdělení, které navrhl je založeno na dvou hlavních kritériích. Zda je jejich volba dobrovolná či ne a zda se jedná o dočasný stav či je jejich rozhodnutí stabilní: 1) dobrovolní dočasní (*voluntary temporary singles*), 2) dobrovolní trvalí (*voluntary stable*), 3) nedobrovolní dočasní (*involuntary temporary*) a 4) nedobrovolní trvalí (*involuntary stable singles*). Další typologii téměř shodnou s první vytvořil Arthur Shotak: 1) rozpolcení (*ambivalents*) neboli dobrovolní dočasní, 2) toužící (*wishfuls*) neboli nedobrovolní dočasní, 3) odhodlaní (*resloved*) neboli dobrovolní trvalí a 4) politováníhodní (*regretfuls*) neboli nedobrovolní dočasní. Při dobrovolném singlovství je hlavním kritériem stálost rozhodnutí. Co se týká rozpolcených *singles*, nechtějí v tomto stavu zůstat dlouhodobě a považují ho pouze za momentální rozhodnutí oproti odhodlaným, kteří berou tento styl života jako nejlepší možný. Poté na základě toho, zda na hledání partnera rezignovali či nikoli, se dělí na toužící a odhodlané. Velkou roli zde hraje délka, kdy jsou jedinci bez partnera/ky. Čím déle jsou sami, tím více se zvyšuje riziko, že na hledání partnera/ky rezignují a zařadí se do skupiny, kterou Stein označil jako politováníhodní (Stein cit. in Borgata, Montgomery 2000: 104-108). Třetí typologií, kterou bych ráda zmínila, je typologie Marcely Linkové. Autorka ve svém výzkumu nepracuje se *singles*, kteří berou život bez partnera/ky jako životní styl, v čemž se liší od předchozích typologií. Zakládá si svou teorii pouze na dočasném stavu jedinců bez partnera/ky. *Singles* rozděluje na: 1) společně, ale každý sám, 2) *singles* „z donucení“, 3) *singles* omylem. Společně, ale každý sám zahrnuje skupinu *singles*, kteří mají trvalý vztah, ale nežijí s partnerem či

partnerkou v jedné domácnosti. *Singles* „z donucení“ jsou jedinci, kteří momentálně nedisponují trvalým vztahem a to z důvodu nedostatku času či třeba rozpadu předchozího vztahu. Mezi poslední skupinu se řadí *singles*, kteří momentálně nemají trvalý vztah, ale do budoucna ho neodmítají (Linková 2002: 31-2). Skupinu společně, ale každý sám, v jiných studiích označenou jako LAT¹, některé teorie ze skupiny *singles* vylučují z důvodu, že jedinci sice nesdílejí společnou domácnost, ale mohou disponovat pevným vztahem, u kterého se očekává, že dospěje do fáze společné kohabitanace a následně manželství (Tomášek, 2006: 83).

Jak jsme si v této kapitole nastínili, koncept *singles* nemá jasná kritéria a v průběhu historie se pohled na tuto problematiku postupně vyvíjel. Velmi problematické je již samotné definování pojmu *singles*. Další komplikací, při určování, kdo patří do skupiny *singles*, je fakt, že některá kritéria (rozhodnutí, zda jedinci disponují pevným a trvalým vztahem či zda doba bez partnera/ky je dostatečná pro označení jedince jako *singles*) mají podobu čistě subjektivního názoru ať už zkoumaných skupin či samotného výzkumníka/ce a jsou tedy jen velmi těžko ověřitelná.

¹ Living apart together.

2. DEMOGRAFICKÝ ASPEKT FENOMÉNU SINGLES

Následující kapitola se zabývá historickými okolnostmi vzniku fenoménu *singles*. Základním podnětem pro vznik tohoto fenoménu je tzv. druhá demografická transice neboli přechod. S touto proměnou přímo souvisí ukazatele jako sňatečnost, porodnost, rozvodovost, které se začaly po převratu významně proměňovat. V důsledku toho můžeme ve společnosti zaznamenat změnu podoby rodiny a vznik nových forem partnerství.

2.1. Historické pozadí fenoménu singles

Z demografického hlediska je fenomén *singles* součástí změn spojených s tzv. druhou demografickou tranzicí. Tato proměna bývá také v literatuře nazývána jako druhý demografický přechod. Prvně byl tento trend popsán ve Švédsku a Dánsku a termín poprvé použil Dirk van de Kaa roku 1987. Pojem zahrnuje komplex změn, které nadhodnocují individualismus a osobní svobodu. Tyto změny následně oslabují funkci manželství a rodiny (Drotován, Bleha, 2008: 11-2). Také je důležité poznamenat, že obě světové války negativně postihly rodiny především kvůli nepřítomnosti mužů, kteří museli do války odejít a utrpěli zranění nebo je dokonce postihla smrt. Žena – hospodyně, která vše zvládá, má respekt v každé domácnosti. Ten se ale vytrácí s návratem spotřební společnosti. Během války se nikdo o rovnoprávnost obou pohlaví nestará. Také se nikomu nepodařilo sestavit statistiku, která by nám pomohla udělat si představu o podmínkách evropských rodin v letech 1944-5 (Sullerotová, 1998).

Česká společnost se po druhé světové válce začala výrazně odlišovat od evropských demokratických společností. Během komunistické etapy byl

pro Českou republiku typický nízký věk vstupu do manželství, kdy většinou v krátké době po sňatku přišlo na řadu narození potomků. Nejčastěji se jednalo o dvě děti. Většina manželství pak byla dokonce vynucena a urychlena v důsledku těhotenství partnerky. Současně se stal obecně přijímaným rozvod a rozvedená žena měla dokonce i vyšší status než ta, která do manželství nevstoupila vůbec. Ke změně reprodukčního chování došlo v zápětí po pádu komunistického režimu (Chaloupková, Šalamounová, 2004: 13).

V průběhu devadesátých let dochází v české společnosti k výrazným demografickým změnám. Dochází k poklesu sňatečnosti a začíná se objevovat značný podíl svobodných mladých lidí. Jedním z důvodů této situace je transformace české společnosti ve společnost demokratickou, která dovoluje svobodný životní styl, svobodu individuální volby a vytvoření generace, která má již jiné představy o manželském životě než jejich rodiče. Dalším důležitým aspektem jsou nepříznivé ekonomické podmínky. Růst nákladů na živobytí a nákladů na děti znamená, že mladí lidé nevstupují do manželství, protože nejsou schopni ekonomicky a sociálně zajistit sebe i domácnost (Katrňák, 2001: 225-6). Dalším výrazným rysem dnešních vztahů jsou zvyšující se požadavky na partnera/ku, což výrazně znesnadňuje udržení partnerského vztahu. Mnoho mladých, kariérně úspěšných jedinců, jsou sami právě z důvodu vysokých nároků na partnera či partnerku. Ve výzkumu Marcela Tomáška jedna z komunikačních partnerek (32letá svobodná matka, asistentka, sekretářka) uvádí: *„A já si prostě nejsem schopna říct jako že: 'Ano, tak tenhle člověk sice dělá tohle to, ale v tomhle tom je zas úžasnej', jo, já začnu vidět jenom to hnusný potom a nejsem ochotna vidět to dobrý“* (Tomášek, 2006: 92).

V době kdy západní společnost prodělávala změnu v demografickém chování, které Česká republika podstoupila v devadesátých letech, Peter Berger

a Hansfried Kellner (1964) tvrdili, že důvodem, proč mladí lidé nevstupují do manželství, nebylo, že by rodina byla pro tyto lidi prázdným konceptem, ale brali manželství velmi vážně a nechtěli do něj vstoupit s kýmkoli. Podle autorů si mladí lidé vybírají své partnery velmi opatrně a plánují, kolik dětí by také chtěli mít. Do roku 1980 byla sňatečnost v České republice celkem vysoká. Velké procento mužů a žen vstupovalo do manželství (90-95%). Také vstupovali do manželství velmi mladí. Nevěsty byly ve věku 21-22 let a ženichové ve věku 24-25. Postupem času se počet mladých mužů a žen vstupujících do manželství rapidně snížil. To ale neznamená, že by se tito jedinci rozhodli žít sami. Jednou zásadní změnou v demografickém chování je nárůst počtu alternativních forem partnerství. Manželství je jen jednou z možných. Z analýzy demografických dat Českého statistického úřadu z let 2001 a 2011, lze vysledovat, že během sledovaného období došlo k výraznému poklesu prvosňatečnosti a to u obou pohlaví. Také můžeme sledovat zvýšení průměrného věku při prvním sňatku jak u mužů tak žen. V roce 2009 se vstup do prvního manželství přiblížil věku třiceti let. U mužů to bylo v průměru 31,9 let. U žen 29,2. Od roku 1989 tedy věk prvního manželství vzrostl o sedm let u obou pohlaví. Nejvyšší hranice je v Praze. O 1-2 roky vyšší než v ostatních regionech. Rozvodovost je v České republice v porovnání se sousedními zeměmi relativně vysoká. Dokonce ani v roce 2009 se počet nově rozvedených manželství nezměnil od předchozích let. Bylo zde 29,1 tisíc schválených rozvodů. Z toho dvě třetiny byly iniciovány ženami. Významné změny zaznamenala také porodnost, jelikož došlo k odkladu založení rodiny do vyššího věku a poklesla nám úhrnná plodnost (Halás, Formanová, 2010: 44-5).

Mezi odborníky neexistuje jednotný názor na to, čím jsou tyto změny způsobeny. Proto nelze ani jednoznačně říct, jak se bude tento trend nadále vyvíjet. Obecně můžeme říci, že velký podíl na tomto procesu mají feministická

hnutí, s tím spojená změna pracovního trhu, změna sexuality a intimních vztahů a změna na politickém poli. Výzkumníci zastávají názor ohledně dvou hlavních oblastí těchto změn. Jedni jsou zastánci toho, že hlavním důvodem je změna hodnotových orientací nejmladší generace. V budoucnu by podle téhle skupiny mělo docházet k realizaci odkládaných sňatků i porodů. Hlavním představitelem tohoto názoru je Ladislav Rabušic, podle kterého je význam kladen na autonomii, svobodu a rovnost příležitostí žen a mužů. Další skupina zastává názor, že za proměnou stojí zhoršení ekonomických podmínek. Výsledky výzkumů ale nenaznačují, že by manželství a rodina ztrácely hodnotu. Manželství zůstává součástí plánů většiny mladých lidí. Jen se od generace svých rodičů liší tím, že tyto plány odkládají do vyššího věku. Tyto výsledky svědčí o tom, že za dnešním vývojem stojí oba dva faktory – změna hodnotové orientace i ekonomické podmínky (Chaloupková, Šalamounová, 2004: 13-4).

2.2. Změna podoby rodiny a nové formy partnerského soužití

V minulosti zajišťovala integraci společnosti rodina. Ta prošla ale v průběhu let tolika zásadními změnami, že je nutné hovořit o její krizi a na její místo nutně nastupují jiné instituce. Je nutné zmínit, že model rodiny, který je údajně v krizi, zahrnuje nukleární rodinu. Tedy oba biologické rodiče a jejich děti. Muž je převážně živitel celé rodiny a žena o domácnost a děti pečuje. Tento model je typický zejména pro 19. století. Emile Durkheim říká, že i zmíněný model je projevem částečné individualizace. V první polovině 20. století došlo k zásadním změnám v uspořádání rodinného života. Poprvé se prosazuje požadavek lásky mezi manželi nutný k založení rodiny. Výsledkem je i babyboom 50. let a hlavním posláním rodičů je věnovat dětem lásku a pozornost. Postupem času se zrovnoprávňuje pozice muže a ženy společně se vstupem žen na pracovní trh a cílem se stávají jednotlivá individua, která tvoří

rodinu namísto rodiny jako celku. Rodina se stává soukromým prostorem a má za cíl umožnit individualizaci členů rodiny, což vede k její nestabilitě (Dudová, Vohlídalová, 2005: 2).

Po roce 1989 v důsledku demografických změn jako pokles sňatečnosti a porodnosti došlo také ke změně pohledu na rodinná uspořádání. Jako projev ukazující rozpad tradiční rodiny je její nahrazování novými formami partnerského soužití. Někteří autoři také poukazují, že i samotné manželství prošlo obrovským vývojem a nedá se srovnávat s manželstvím tradičním. Podle Becka vzniká nová éra intimních vztahů tzv. „postrodinná rodina“ („post-familial family“), která lépe vyhovuje nárokům pracovního trhu a poskytuje jistou míru nezávislosti (Beck cit. in Bartošová, 2006: 15). Nikdo dnes již nepřipustí, aby mu partnera/ku vybírali rodiče a jediným důvodem pro uzavření manželství je láska, což dříve bylo spíše bráno jako překážka „správného manželství“ (Chaloupková, Šalamounová, 2004: 15).

V současné době je rodina založena na sdílení pocitů a dohadování o konkrétních podobách vztahu. Již zde chybí jasný model, který by určoval, jak má daná instituce vypadat a jaké role má jaký člen rodiny zastávat, a proto je v dnešní společnosti manželství tolik zranitelné. Mezi hlavní důsledky těchto změn můžeme řadit snížení porodnosti a rozšíření alternativním forem partnerství. Singly upozorňuje, že je nyní láska založena na svobodné volbě partnerů stejně jako volba politických reprezentantů, což způsobuje nestabilitu celého systému (Singly cit. in Dudová, Vohlídalová, 2005: 2). Lze rozlišit dva hlavní typy alternativních svazků. Prvním typem je tzv. předmanželské soužití. Tyto vztahy většinou netrvají příliš dlouho. Buď dojde ke svatbě, nebo rozchodu. Tento způsob soužití se stává od 70. let stále více oblíbený. Druhým typem partnerského soužití je alternativa skutečného manželství, která se

odlišuje přítomností dětí. Kromě již zmíněných forem se začíná objevovat další fenomén. V literatuře anglických a holandských autorů bývá označován jako „living apart together“ (LAT). V této formě partnerství se pár ani po delší době nestěhuje do společné domácnosti, přestože nemají žádné zábrany tento krok udělat. Mezi nejčastější důvody těchto forem partnerství patří snadnější rozchod. Převážně vzdělanější ženy uvádějí také celkovou rovnost v rámci svazku než v běžném manželství. Dalším důvodem je také nákladnost svateb (Chaloupková, Šalamounová, 2004: 15).

3. SOCIOLOGICKÝ ASPEKT FENOMÉNU SINGLES

Následující kapitola se blíže zaměřuje na rozvoj individualismu a životní motivy a priority *singles*. Také popisuje výběr partnera/ky, nové možnosti v seznamování, změny v rámci sexuality a intimních vztahů dnešních *singles* v návaznosti na proměny demografických aspektů a výhody či nevýhody tohoto stylu života.

3.1. Vliv individualismu a jeho historický nástin

Poznatek, že dnešní společnost je stále více individuální, není nový. Poprvé se termín individualismus objevuje u anglických spisovatelů 18. století. Prvním myslitelem zabývajícím se tímto problémem byl Alexis de Toqueville. Využívá ho k zachycení kontrastu mezi demokratickou společností v USA a aristokratickou v Evropě. „V Evropě dochází k nárůstu individualismu během 19. století a začíná se otevírat cesta pro diverzifikaci společnosti. Sociologové označují jako příčinu oslabení kolektivního vědomí různé jevy. Např. je rozvoj individualismu spojován s prohlubující se dělbou práce a zvyšující se sociální diferenciací (Emile Durkheim, George Simmel), s postupující racionalizací (Max Weber) či centralizací státní moci (Norbert Elias). V druhé polovině 20. století dochází k dalším výrazným změnám. Autoři této doby, kteří se zabývají problémem individualismu, jsou Ulrich Beck, Zygmunt Bauman nebo Anthony Giddens. Pro autory první modernity je typický popis společnosti, která nově umožňuje diferenciaci jedinců, ale pouze v rámci daných kategorií (gender a třída)“ (Bartoš, 2010: 134-5). Sociologové druhé modernity už popisují jedince s neomezeným právem na sebeurčení. Dokonce uvádějí, že je společnost nutí, aby si jedinec sám určil a vytvořil svoji identitu (tamtéž: 135).

Německý sociolog Ulrich Beck považuje individualizaci za proces, který provází dva aspekty. Jedná se o jev pozitivní ale i negativní. Jednotlivec se na jedné straně může vyvázat z předem definovaných pravidel, na straně druhé ztrácí pevné zakotvení a vnitřní stabilitu. Francouzský sociolog Francois de Singly také pozoruje, že je dnešní společnost stále více individuální. Výsledkem tohoto procesu je diskuze o krizi sociálních vazeb a sociologie vzniká právě na základě těchto diskuzí. Dříve byla záležitostí mužů, ale od druhé poloviny 20. století se individualizace začíná týkat všech osob ve společnosti. V posledním období se začíná mluvit i o individualizaci dětí. Singly ale nesouhlasí s Beckovým termínem „riziková společnost“, jelikož označuje negativum tohoto vývoje. Singly se domnívá, že je individualizaci třeba hodnotit jak pozitivně tak negativně. Na kolektivní úrovni je individualismus kritizován. Oslabuje jednotu a integritu společnosti. Na osobní úrovni je brán ale opačně, jelikož si dnes nikdo nedokáže představit život bez možnosti volby. A jelikož je dnešní společnost tvořena zcela jinými lidmi, než tomu bylo dříve, je zde svoboda brána jako vyšší hodnota než stabilita společnosti (Beck, Singly cit. in Dudová, Vohlídalová, 2005: 1).

3.2. Životní styl singles - klady a zápory

Jak uvádí Ladislav Rabušic (2001) život *singles* můžeme brát jako životní styl mladé generace. Je velká pravděpodobnost, že se podíl celoživotně svobodných bude nadále zvyšovat, jelikož dnešní společnost je daleko tolerantnější k individualizovaným formám tohoto životního stylu. Mnozí muži i ženy v této formě života zajisté najdou jistou alternativu rodinného života a manželství. Pro ženy může být alternativou vysoká vzdělanost a možnost kariérového růstu. Specifika *single* života bývají nejčastěji spojovány s mladými lidmi mezi 25-35 lety. Ti jsou ochotni být velmi pracovně vytíženi. Nejsou nuceni vstupovat do manželství z finančních důvodů a mohou své vydělané

peníze investovat do svých zálib. I když je fakt, že většina *singles* rodinu dřív nebo později stejně založí, najdou se i ti, kteří si na tento styl života bez závazků a odpovědnosti zvyknou a nehodlají se ho vzdát ani v budoucnu (Frouzová in Kaiserová, 2005).

Tento styl života má stejně jako každý jiný své výhody i nevýhody. Závisí pouze na konkrétní situaci a daném jedinci, zda si dokáže najít nějaké klady nebo vidí jen osamělost. *Single* život není v každém případě nijak jednoduchý, ať už se jedná o dostupnost bydlení, které je finančně náročné, ale ani v ostatních životních situacích, s kterými si jedince musí dokázat poradit sám a nemůže se o strasti života podělit se svým partnerem/kou. Na druhou stranu přináší tento styl života i jisté výhody. Člověk si může užívat bez výčitek, budovat kariéru, věnovat se svým zálibám a rozhodovat sám za sebe. Zdeněk Mlčoch (2008) dále uvádí další výhody *single* života. V současné době už není moderní brzká svatba, ale je populární vstoupit do svazku až „vybouřený“. Pokud nemáme pocit, že nás někdo k něčemu tlačí, je větší šance, že si najdeme ideální ženu či muže. Nejhorší možností je panikařit a skončit v náručí prvního člověka, který projeví zájem. Proto je dobré se zaměřit na kariéru, pokud si chceme vybudovat slušnou pracovní pozici. K tomu musíme být trochu sobečtí a to se s životem v páru neslučuje. Člověk si tak může dělat, cokoli chce, kdy chce, vytvořit si vlastní zvyky, které mu vyhovují. *Singles* si mohou užívat náhodné známosti a nemusí trpět žárlivé scény.

3.3. Životní motivy a priority singles

Vera Peifferová (1997) ve svém textu uvádí, že pokud člověk žije samostatně, může své síly zaměřit na postup v zaměstnání. Jedinci tak mohou lépe pracovat na svém osobním rozvoji, jelikož na nikoho nemusí brát ohled. Tento fakt můžeme ilustrovat na vybraných pasážích z autorčina výzkumu.

Valerie (50, terapeutka) uvádí: „...*Líbí se mi žít sama, mohu si dělat, co chci, líbí se mi ten fakt, že tu není nikdo jiný, na koho bych ještě musela myslet, nestojím o potíže společného života s někým, koho bych nemilovala, nebo naopak strasti, pokud bych ho milovala.*“ Další kdo stojí za zmínku je Peter (23, obchodník) „...*Žít sám je levnější, nepodléhám žádným omezením, můžu přijít i odejít, kdy chci, nikdo ode mě neočekává, že budu dělat tohle a že budu tamhle, i když se mi to nehodí.*“ Některé z motivů analyzoval i Zdeněk Mlčoch (2008). Mezi ty nejdůležitější můžeme zařadit, že *singles* jedinci zatím nepotkali toho pravého/ou nebo člověk, o kterého mají zájem, je zadaný/á, jsou spokojeni se stavem, v jakém se nachází, není vhodná doba na budování vztahu či nejsou na nový vztah připraveni. Posledním zajímavým bodem je nejistota v sexuální orientaci jedince.

Současný sociolog Ivo Možný (2006) se zabýval *singles* velmi rozsáhle a tvrdí, že si tento životní postoj dokáže člověk sám uvědomit. Také říká, že u *singles* partnerství rozhodně není na prvním místě. Životní cíle zmapoval také výzkum CVVM v roce 2003. Tento výzkum je oproti Možnému v rozporu, jelikož většina dotázaných považovala za nejdůležitější trvalý partnerský vztah. Druhou a třetí příčku obsadily položky děti a zaměstnání. Naopak osobní zájmy a zábava se umístily až na posledním místě (CVVM Naše společnost cit. in Šamanová, 2006: 3). Zajímavé jsou ale výsledky pro jednotlivé sociodemografické skupiny. Nejvýraznější rozdíly lze spatřit mezi muži a ženami a jednotlivými věkovými kategoriemi. Muži zařadili na první příčku (24%) mít trvalý partnerský vztah. Druhé místo (22%) pak obsadil úspěch v zaměstnání. Třetí příčku obsadila hodnota „mít děti“. Ženy naopak řadily na první místo (30%) „mít děti“. Na druhém místě se umístila položka stálého partnera a na třetím dosažení úspěchů v zaměstnání. V dalších hodnotách se ženy a muži výrazně nelišili. Dále se čeští muži a ženy vyznačují tím, že s přibývajícím věkem klesá význam

úspěchu zaměstnání. V kategorii 15-19 let umístili muži nejčastěji na první místo právě zaměstnání. V kategorii 20-44 let už zaměstnání obsadilo pomyslné druhé místo a muži ve věku 45-99 let už zařadili práci až na třetí příčku. Opačný vývoj je zaznamenaný u položky „vdát se/oženit se“, kde význam s přibývajícím věkem roste. Co se týká dětí, u žen nad třicet let se dostává tato položka na první místo. To se nemění výlučně ani u jiných věkových kategorií (Horáková, 2005: 2-4).

Následující podkapitoly se blíže věnují dvou hlavním prioritám z výzkumů. Tedy kariéře, konkrétně sladění rodinného života a zaměstnání, a formám seznamování a výběru partnera/ky a s partnerstvím také spojenou změnou v oblasti sexuality a intimního života.

3.3.1. Sociální politika – sladění rodinného života a zaměstnání

Jelikož se počet lidí žijící mimo rodinu významně zvyšuje, zneklidňuje činitele zabývající se sociální politikou. Jedním z nich je i Peter Motsch, který prohlásil, že „nárůst *singles* představuje problém, jelikož tato skupina lidí se vyznačuje egocentrickým až egoistickým světovým názorem“ (Motsch cit. in Radimská, Tomášek, 2003: 10). Ale tvůrci koncepcí sociální politiky by se měli zaměřit především na ty *singles*, kteří odkládají rodinu, protože nemají možnost sladit pracovní a volnočasové aktivity s rodinou, jelikož jako jedna z hlavních podmínek, které společnost shledává nutné pro založení rodiny, je materiální zabezpečení. Ve výzkumu Tomáše Katrňáka uvádí participanté jako nezodpovědné nedokázat rodině zajistit akceptovatelný životní standard. (Katrňák, 2006: 87). Zdroj této proměny lze shledávat v tlaku na pracovním trhu, jelikož je zaměstnanecká pozice stále více strukturována skrze požadavek flexibility pracovní síly, či na úrovni prosazujících se kulturních modelů. Velmi důležitým předpokladem při upřednostňování kariéry je geografická mobilita.

K jejímu naplňování dochází často na úkor formování partnerských vztahů (tamtéž: 82-3).

3.3.2. Seznamování a výběr partnera

Při volbě partnera hraje důležitou roli soubor očekávání. Kromě vědomých očekávání v rámci seznamování fungují i očekávání, která si neuvědomujeme. Jedním z modelů, který v nevědomém očekávání může fungovat, je rodič. Buď jako pozitivní nebo odstrašující případ. Mimochodem i souhlas rodičů se sňatkem je dobrou známkou vyšší šance na udržení manželství. Neuvědomovaná očekávání většinou vyplynou na povrch až po delší době. Většinou v situaci, kdy jeden z partnerů přestane dodržovat některé z dohod. V našem okruhu je podmínkou partnerství zamilovanost. Jedná se o stav, kdy jsme partnerem fascinováni a trvá většinou několik měsíců (Matoušek, 1993: 32-3).

V naší kultuře stále hraje významnou roli při výběru partnera/ky jistá homogamie. Může jít o homogamii věkovou, vzdělanostní a částečně i sociální. Významnou roli také hraje homogamie národnostní. I když vlivem čím dál rozšířenější migrace se dá očekávat, že se páry z odlišných kultur stanou běžným jevem. Sňatky založené na tomto principu jsou statisticky úspěšnější. Výběr heterogamní je založen na principu vzájemného doplňování. Ovšem ne vždy tahle metoda bývá tou nejlepší cestou ke štěstí. Propastné rozdíly mezi partnery mohou někdy vyústit spíše v destruktivní závěr celého vztahu (Šmolka, 2005: 12-3).

3.3.3. Změna intimních vztahů a sexuality

Oblastí změn v intimních vztazích se ve svém díle zabývá Anthony Giddens. Ve své knize Proměna intimity: sexualita, láska a erotika v moderních

společnostech vychází především z myšlení Michela Foucaulta. V 19. a na počátku 20. století byla sexualita brána jako veřejné tajemství. Postupem času začali odborníci vytvářet různorodé texty a provádět výzkumy týkající se tohoto tématu. Dalšími autory zabývajícími se proměnami sexuálního chování jsou Alfred C. Kinsey a Lilian Rubinová. Ve svém výzkumu mapovali sexuální chování dvou generací. Z výzkumu vyplynulo, že dříve platil dvojitý standard. Slušné ženy neměly různorodé sexuální zážitky. Dokonce existovaly institucionální mechanismy, které hlídaly, aby ženy byly schopné odolávat erotickému pokušení. U mužů to bylo naopak. Předpokládalo se, že potřebují bohatší sexuální život. To znamenalo více milenek apod. Přestože v dnešní době se společnost snaží o rovnost mezi partnery, tento dvojitý standard zde stále přetrvává (Giddens, 2012: 18-26).

Stěžejní je v oblasti intimity koncept romantické lásky (*romantic love*), který vznikl od konce 18. století. Pro tento koncept je typický přesah citu nad vzájemnou přitažlivostí. Jedná se především o souznění duší. V této době se stal domov místem pro intimitu. Vlivem industrializace došlo totiž k oddělení zaměstnání a domova, ve kterém dominovaly především ženy. Ty se soustředily především na péči o děti, jelikož se omezila velikost rodiny vlivem antikoncepce. Koncept romantické lásky měl vliv na celkovou podobu manželství i dalších oblastí života. Od 60. let 20. století už se ženy mohou postavit na vlastní nohy, aniž by byly provdané. S rozvojem emancipace žen se začalo také mluvit o krizi mužství. Na muže je nyní kladen tlak, aby jednali podle pravidel, které často nechápu. Jedním takovým příkladem je muž jako živitel. (tamtéž: 47-54). V současnosti se spíše mluví o tzv. plynoucí lásce (*confluent love*). V této podobě lásky jsou si partneři vědomi toho, že jejich cit nemusí trvat věčně. Oba partneři jsou si vyrovnaní a jádrem vztahu je sexualita. V rámci tohoto vztahu nemusí jít nutně o heterosexuální vztahy (tamtéž: 72-3).

4. METODOLOGIE

4.1. Cíl, výzkumné otázky a kritéria informátorů/ek

Empirická část navazuje na teoretickou část bakalářské práce. V rámci mého výzkumu jsem si kladla za cíl zjistit, jaké postoje zaujímají dnešní *singles* v rámci partnerství, manželství a rodičovství. Proto mezi hlavní výzkumné otázky patřilo:

1. „Zda/jakým způsobem informátoři/ky reflektují ve svých výpovědích proměny partnerského života spojené s nárůstem individualismu?“
2. „Jaké jsou hlavní překážky, které lidem znemožňují žít v dlouhodobém partnerském životě? Jakou roli hraje v životě *singles* manželství, rodina, děti?“
3. „Je jejich rozhodnutí žít *single* pouze dočasné rozhodnutí nebo se jedná o neměnné přesvědčení?“

Jelikož bylo velmi obtížné určit jasnou definici kategorie *singles*, rozhodla jsem se nechat toto označení především na samotných informátorech a následně došlo k saturaci na základě určitých kritérií:

- a) Věk 20-45 let²
- b) Doposud neuzavřeli žádné manželství
- c) Déle jak půl roku bez partnera/ky
- d) Momentálně neuvažují o partnerství

² Jedna informátorka nespádající do kritéria věkové hranice je blíže specifikovaná v následující kapitole.

Nejlépe mé informátory/ky vystihuje definice *singles* Marcely Linkové, která se zaměřuje pouze na *singles*, kteří považují tento stav za dočasný. Především se v mém výzkumu jedná o jedince, kteří by se dali zařadit do skupiny *singles* z „donucení“ či *singles* omylem. I když definice sociologů (Jandourek, 2013, Janiková 2013, Tomášek, 2006, apod.) nezahrnují mezi *singles* jedince s dětmi, v mém výzkumu se tito informátoři/ky vyskytují, jelikož i přesto, že jsou rodiči, žijí v samotné domácnosti, disponují životním stylem spojovaným se *singles* a neplánují v budoucnu vstoupit do manželství ani momentálně udržovat trvalý partnerský vztah.

4.2. Metody sběru a analýzy dat, etické otázky a možná omezení výzkumu

Výzkum byl proveden v rámci kvalitativní studie se zaměřením na svobodné jedince. Informátoři/ky byli kontaktováni pomocí inzerátu v online diskuzích. V rámci internetového hledání informátorů/ek se jednalo o stránky facebook.com, vinted.cz a lidé.cz, kde jsem hledala diskuze, které se týkaly *singles* života a dalších témat spojených se vztahy, partnery/kami a problémy při hledání partnerů/ek. Vždy se jednalo o informátory/ky zcela neznámé, aby nedošlo ke zkreslení informací z obav, že by se někdo z okolí dozvěděl získané důvěrné informace. Jelikož bylo těžké určit přesnou definici toho, kdo je *singles*, nevybírala jsem informátory/ky osobně, ale nechala jsem je, aby se ozvali na inzerát, který toto slovo zahrnoval, a tak se sami definovali jako *singles*. Při hledání informátorů/ek byly nejprve v případě zájmu podrobně seznámeni s tématem a průběhem rozhovoru a následně požádáni o základní informace jako věk, vzdělání, obor zaměstnání, bydliště. Dále byla zjišťována doba bez partnera/ky a počet dětí.³ Doba bez partnera/ky byla důležitá pro zjištění, zda

³ Detailnější charakteristiky participantů/ek jsou uvedeny v příloze č. 1.

se nejedná pouze o přechodný stav čerstvě po rozchodu a ve výzkumu byli využiti jen informátoři/ky více jak půl roku bez partnera/ky, kteří v současné době nechtěli udržovat partnerský vztah, a také neuvažovali vážně o pořízení dítěte. V případě vhodného vzorku pro výzkum byla následná data s informátorem/kou získávána pomocí hloubkových osobních a polostandardizovaných rozhovorů v délce 45-90 minut či online komunikace s využitím facebook chatu a e-mailu, nebo kombinací osobního rozhovoru a následného doplnění potřebných informací online.⁴ Osobní rozhovory probíhaly v kavárnách pro udržení uvolněnější a přátelštější atmosféry. Celkem bylo provedeno devět hloubkových rozhovorů, které se držely předem připraveného scénáře, který obsahoval otázky týkající se dětství a rodiny informátorů/tek, bývalých vztahů, postojů k partnerství, rodičovství a manželství. Předem připravené otázky nebyly informátorům/kám vnucovány, ale byly použity v případě odklonění se od tématu či k doplnění získaných dat a v rámci rozhovoru byly jen nastíněny oblasti, které měly během rozhovoru zaznít. Osobní rozhovory byly po svolení nahrávány na diktafon pro ulehčení následného přepisu dat. Rozhovorů se účastnilo celkem šest žen a tři muži s tím, že jedna žena byla mladší dvaceti let. Konkrétně se jednalo o osmnáctiletou studentku, která mi podala ucelený příběh pomocí emailu o jejím dětství a pohledu čerstvě dospělé dívky na vztahy na základě popisu, jak se ona sama seznamuje a na vyprávění od jejích kamarádek. Tento rozhovor původně neměl být v práci zahrnut, jelikož vzorek měl zahrnovat osoby starší dvaceti let, které mají již nějaké vztahy za sebou a mají představu o tom, co od partnerství očekávají, ale nakonec se ukázalo, že tato dívka má i v jejím věku překvapivě specifické názory na dnešní vztahy, které mi pomohly pochopit zkoumané téma. Ostatní informátoři/ky byly různého vzdělání, různého věku

⁴ Protokol rozhovoru je uveden v příloze č. 2.

od 20 do 45 let žijící na různém místě, aby byla získána co nejrepresentativnější data.

Po provedení rozhovorů byla získaná data ihned přepsána, a poté analyzována pomocí programu MAXQDA 11 pomocí vytvoření určitých kódů. Tyto kódy představovaly dané oblasti, na které si výzkum kladl otázky, a byly v rozhovorech klíčové. Zařadila jsem zde odpovědi, které se týkaly kariéry a zájmů na úkor vztahu, rozdílnosti vztahů dřívější a dnešní společnosti, forem seznámení, průběhu a důvodů nefunkčnosti bývalých vztahů, rozchodu, dětství, požadavků na partnera a nakonec i otázky zaměřující se na názory ohledně manželství, rodičovství a sexuality. Tyto kódy byly v rozhovorech barevně odlišeny pro snadnější orientaci a k hůře pochopitelným kódům byly přiřazeny další vysvětlující komentáře. Po okódování celého souboru rozhovorů bylo možné pomocí označování jednotlivých skupin kódů a dokumentů vytřídit jednotlivé odpovědi v rozhovorech a následně provést analýzu na základě odpovědí žen a mužů, různých věkových skupin či různého vzdělání na zkoumané oblasti.

Během celého výzkumu byly dodrženy etické aspekty. Informátoři byli předem informováni o důvodu a celém průběhu výzkumu, včetně nahrávání rozhovorů popřípadě uschování jejich emailů a chat konverzací během výzkumu s následnou anonymní prezentací pomocí fiktivních jmen v celé práci. V případě zájmu jim byla nabídnuta možnost ukázky výsledků celé práce. Vzorek v této práci nemůžeme brát jako reprezentativní a možný generalizace pro celou populaci, ale pomůže nám alespoň z části pochopit zkoumaný problém.

5. ZJIŠTĚNÍ

5.1. Postoje k manželství, rodičovství a rozvodovosti

Autorky Petra Šalamounová a Gabriela Šamanová (2004) uvádí mezi nejtypičtější pozorované změny ve vývoji vztahů pokles hodnoty manželství a věkový posun v zakládání rodiny. Mezi nejhlavnější příčiny poklesu úrovně plodnosti uvádí na jedné straně ekonomické faktory a na druhé odlišnost hodnotového systému oproti dřívější generaci. I informátoři/ky souhlasili, že manželství ztrácí hodnotu a řadili mezi nejčastější příčiny proměny ve vnímání rozvodu a nemanželských dětí. Dříve se rozvedení lidé často potýkali s nepochopením od společnosti a rozvod pro ně představoval jisté stigma. Dnes se jedná o věc zcela normální a často se stává, že se lidé rozvádí i několikrát za život. Růst rozvodovosti je jistě spojen i s růstem individualismu. Dnešní společnost je typická důrazem na osobní sebenaplnění, což vede k tomu, že jedinci často ukončují vztahy jen kvůli banálností. Odkládání rodiny také souvisí s rozšířením antikoncepce. V dřívějších dobách si lidé nemohli regulovat početí dětí a svobodná matka byla společností brána spíše jako cejch špatnosti, a tak se lidé z důvodu početí dítěte museli vzít, jak uvádí autorky Jana Chaloupková a Petra Šalamounová (2004). Oproti tomu dnes je antikoncepce v naší společnosti velmi rozšířená. Ženy ji běžně používají a mohou se tak samy rozhodnout, kdy jsou připravené si dítě pořídit a společností je tento pokrok brán jako zcela normální. I když zde panuje stále tradiční model rodiny, kdy je společnost přesvědčená, že by rodina měla být kompletní – tedy muž, žena v manželském svazku a jejich děti, je již akceptováno, když žena vychovává dítě sama. Proto není pro ženu žádnou překážkou pořídit si dítě, aniž by žila s manželem, pokud ji netíží finanční situace (Chaloupková, Šalamounová, 2004).

I na výpovědi Lukáše, 34 můžeme vidět, že dnešní *singles* ženy oproti starší generaci již nejsou tolik závislé na mužích. Nemusejí si nutně hledat partnera a setrávat v manželství, aby se mohly o sebe postarat. Tento jev je způsobený ekonomickou emancipací žen:

„...Svobodná matka byla ještě před 30 lety naprosto vyloučená ze společnosti – a to my jako ateistická země jsme na tom v tomhle ohledu byli ještě dost dobře, stačí se podívat třeba do Polska a svobodné matky. Ještě pořád dnes mají ženy menší platy ve stejných pozicích, dříve ten rozdíl byl řádově větší. Žena by prostě neutáhla domácnost a děti. Takže jí nic jiného nezbývalo než s tím volem, kterého by nejraději vzala hráběmi po hlavě, vydržet celý život.“ Lukáš, 34

Nejen společnost, ale i politický systém dříve manželství podporoval. Lidé se brali z důvodu různých typů manželských půjček a příspěvků, kterých by jako svobodní nemohli využívat, jak uvádí Tomáš Katrňák (2001) a Marcel Tomášek (2006). Nyní informátoři/ky brali sňatek jako zbytečný, což je částečně v rozporu s tvrzením Jany Chaloupkové a Petry Šalamounové (2004), které tvrdí, že manželství zůstává součástí plánů většiny mladých lidí. Jen tyto plány odkládají do vyššího věku. Informátoři/ky uváděli pouze výhodu praktické stránky manželství. Za všechny můžeme uvést výpověď Tomáše, 22 a Elišky 20:

„Není žádný důvod se ženit. Jakou to má výhodu? Maximálně komunikaci na úřadech a společná poštovní schránka. Prostě nemá to žádnou výhodu – je komplikovaný pak ten vztah opustit. Takže z čistě racionálního přístupu je manželství jen o jednom hezkém dnu. ... No když se lidi mají rádi a jsou spolu tak super, ať jsou spolu dál, ale není důvod se ženit. Naopak pak to může být svazující.“ Tomáš, 22

„Ráda bych se jednou vdala, ale spíš kvůli praktické stránce. Třeba že kdyby se mu (manželovi, pozn. autorky) něco stalo, tak kdybychom nebyli svoji, nepustili by mě k němu, protože bych vlastně nebyla jeho rodina. A taky kvůli dětem a jejich jménu.“ Eliška, 20

V souvislosti s manželstvím je také plánování rodičovství. Jak již uvádějí i dřívější výzkumy např. výzkum Tomáše Katrňáka (2001), hranice pořízení si prvního dítěte se posunula, ať už z důvodu nejistoty v partnerství, materiálnímu zabezpečení nebo pocitu, že lidé nejsou na dítě připraveni. Např. fenomén dobrovolné bezdětnosti byl u nás v minulém století neznámým jevem. V současné době došlo k prudkému nárůstu bezdětných a to zejména u lidí nacházejících se mezi dvaceti a třiceti lety, což svědčí o masovém odkládání rodičovství do pozdějšího věku. Přesto zde stále přetrvává pozitivní vztah k rodičovství. Většina mladých lidí plánuje do budoucna rodinu založit a to převážně se dvěma dětmi - ideálně kluk a holka. V rozporu s předešlými výzkumy (Katrňák, 2001, Tomášek, 2006, atd.) i informátory/kami z mého výzkumu je Lukáš, 34, který si myslí, že je lepší mít dítě co nejdříve. Navzdory jeho výpovědi, ale uznává, že nikdy neměl nouzi o materiální zajištění, s čímž se ostatní informátoři/ky, jak v mém výzkumu, tak ve výzkumu Marcela Tomáška (2006), neztotožňovali.

„Nejsem zastáncem toho mít děti někdy až ve 40, naopak si myslím, že čím dříve tím lépe. Obzvláště pokud tě netlačí ekonomické podmínky tvého žití.“

Lukáš, 34

Linda, 34 a Světlana, 35 jsou zastánkyněmi pozdějšího mateřství. O dětech začaly uvažovat v pozdějším věku a Linda, 34 kladla velký důraz právě na

materiální zajištění. Stejně tak Hanka, 26 kladla velký důraz na ekonomické zajištění rodiny.

„Dětem jsem se nebránila tak kolem 30, předtím jsem nechtěla, přišlo mi to na mě brzy a většinou jsem ani neměla partnera, se kterým by šlo na to pomýšlet. ...Ono ta finanční zabezpečení taky hraje roli, nepořídím si dítě, když sama nebudu mít co do úst a spoléhat na sociální dávky.“ Linda, 34

„O dětech jsem začala uvažovat tak okolo 28, ale ne tak, že bych třeba za rok chtěla mít, ale spíš tak, jak k tomu směřovat, jelikož do té doby, jsem neměla vhodného partnera a související věci jako bydlení.“ Světlana, 35

„Pro mě je důležité zabezpečit rodinu a ne si pořídit deset dětí, protože jsem si to vždycky přála. Raději jedno, aby se mělo dobře, než deset a žít tzv. z ruky do huby.“ Hanka, 26

Světlana, 35 také zastává názor, že je velmi důležité si partnera pro své dítě vybrat (jak je vidět na výpovědi výše), jelikož by podle ní měla být rodina kompletní a pokud by nebyla přesvědčená o tom, že s partnerem má šanci vydržet, sama by dítě vychovávat nechtěla. Stejného názoru je i Linda, 34, která si také přála najít vhodného partnera, se kterým by mohla vytvořit harmonický a trvalý partnerský vztah.

„Potřebuju mít stabilně fungující vztah, abych cítila bezpečí, že se o to dítě zvládneme postarat a taky alespoň relativní pocit, že spolu vydržíme, že jsme oba připraveni stát se rodiči, a také že oba chceme.“ Linda, 34

Naopak v rozporu s nimi jsou ale informátoři Lenka, 45 a Lukáš, 34. Pro oba je smyslem života vychovat svého potomka, ale ne za každou cenu s partnerem/kou. Jen u Lukáše, 34 zůstává otázkou, zda by tento názor zastával, i kdyby nedošlo k neplánovanému těhotenství bývalé partnerky.

„V životě je důležité mít to dítě. Až když jsem vychovala děti, byla jsem spokojená. Chlapa k životu nepotřebuju, ty děti jo. Kdybych neměla to štěstí a nenašla bych chlapa, s kterým bych mohla žít, klidně bych si nějakého našla jen na to dítě. Protože to je to jediný co v životě žena potřebuje.“ Lenka, 45

„Měl jsem několik vztahů... ten nejdelší byl asi 6 let, což byl ten poslední a z tohoto vztahu mám i špunta, který žije ve střídavé péči. Na děti mám názor veskrze pozitivní a rozhodně nelituji toho, že dítě mám i přesto, že samotný vztah nevydržel a nyní mu věnuji veškerý svůj čas i peníze.“ Lukáš, 34

Dalším zajímavým zjištěním je souvislost s rodinnou situací, ve které informátoři/ky vyrůstali. Informátoři/ky se shodli, že nechtějí být navždy bezdětní, jelikož i oni vyrůstali se sourozenci a k životu děti patří. Lišili se pouze v počtu dětí, které by si byli ochotni pořídit. Pokud žili jako děti v horší ekonomické situaci, odráží se to i na počtu dětí, které si do budoucna přejí, jelikož se obávají, že by se situace mohla opakovat. Proto lidé, jejichž rodiče neměli moc peněz, přemýšlí pouze o jednom dítěti, aby mu mohli poskytnout co nejlepší péči a netrpělo nouzí. Dále měl velký vliv i počet sourozenců. Informátoři/ky, kteří mají nějaké sourozence, je chtějí i pro své děti, ale spíše ve větším časovém odstupu. Jedinou výjimkou byla Eliška, 20, která je momentálně přesvědčená, že vlastní děti nechce, i když to spíše připisuje jejímu nízkému věku. Také zdůrazňovala, že by spíše dítě adoptovala, než si pořídila

vlastní, i když si uvědomuje složitost celého procesu. Proto nakonec uznala, že stejně nebude mít asi jinou volbu než si pořídit vlastního potomka.

„...Říkám si, že bych takhle i pomohla. Nevadilo by mi, že by to dítě nemělo moje DNA nebo tak. Ale vím, jak je složité adoptovat. Ten proces trvá hrozně dlouho. Takže nakonec možná stejně skončím u vlastních dětí.“ Eliška, 20

Dále se od výše zmíněných požadavků na rodičovství odvíjí i ochota podstoupit potrat v případě nechtěného těhotenství. Většina informátorek se shodla na tom, že by šla na potrat, pokud by se jednalo o náhodnou známou nebo partnera, kterého by si v roli otce nedokázaly představit. Zde se nám opět potvrdil požadavek vhodného partnera pro založení rodiny. Jako příklad uvádím slova jedné z informátorek, která se vyjádřila k případnému potratu.

„Pokud by to nebyl partner, ale jen náhodný sex, tak ano (odpověď na otázku, zda by potrat v případě nechtěného těhotenství podstoupila, pozn. autorky). Asi to zní hnusně, ale myslím to tak a chci být upřímná. Mám to nastavené dost nekompromisně. Prostě dítě budu mít, až ho oba jeho stvořitelé budou chtít, a ne že se stane nějaká nehoda. Držím se toho dost striktně a беру antikoncepci.“ Linda, 34

Jelikož se názory na pořízení si děti velmi lišily, nemůžeme jasně říci, co přesně je tím pravým impulsem, kdy se žena rozhodne si dítě pořídit. Obecně ale informátoři/ky tvrdili, že časem alespoň jedno dítě mít chtějí, ale zatím vyčkávají na toho „správného“ partnera z důvodu pocitu materiálního zajištění a pocitu sounáležitosti, kdy převážně ženy mají strach, že by se o dítě nezvládly samy postarat. Z tohoto důvodu také vyplynula ochota podstoupit případný potrat v případě neplánovaného početí. Zde sehrál také velkou roli stálý

partner, jelikož jeho absence je jedním z hlavních důvodů, proč by ženy tento zákrok podstoupily. S možností regulování těhotenství souvisí také změna ve vnímání intimity a sexuality, které se budu věnovat v následující kapitole.

5.2. Vnímání intimity a sexuality

Převládá názor, že jsou to právě muži, kteří mají v životě četné sexuální partnerky. V případě svobodných se tento fakt jeví jako pravdivý. Ale výzkum Leonarda Cargana (1981) nepotvrdil výrazný rozdíl v množství sexuálních partnerů mezi samotným pohlavím. Jsou lidé, kteří si nedokážou představit sex bez lásky a jsou lidé, kteří dokážou vztah a sexuální život zcela oddělovat alespoň po určitou dobu. Převážně muži se shodli na tom, že sex je v životě důležitý a je také velmi důležitou součástí vztahu. Bez „dobrého“ sexu nemůže vztah fungovat a nesoulad v této oblasti často vede ke krachu celého vztahu. Dalším zjištěním je fakt, že se informátoři/ky po opakovaném neúspěchu při hledání partnera/ky častěji přiklánějí jen k nezávaznému sexu. V tomto případě se často jedná o tzv. „přátele s výhodami“. Této možnosti, jak si zajistit sexuální uvolnění využívají spíše muži, jelikož spíše dokážou dělat rozdíl mezi prostým sexem a city, jak uvedli někteří z informátorů/ek. Proto většina informátorek uvedla, že i když s touto formou mají jisté zkušenosti, nakonec se rozhodli sex se svého života bez partnera vyřadit nebo se spokojit pouze s masturbací.

„Znám lidi, kteří se kvůli zklamání ve vztahu rozhodli dbát jen na sex. Večer si užijí, ráno odejdou. Ale znám i takové, kteří sex bez vztahu odsuzují. Já osobně nejsem na ty jednorázovky. Lituji toho, že já o panenství přišla s naprostým kreténem, a právě jako jednorázovku. Ale bohužel. Jinak jsem teda sex ze života úplně vynechala, a právě jsem teď taky jedna z těch, co čekají na vztah.“

Kristýna, 18

Další častou formou, jak se dnešní populace *singles* staví k sexu, je případ, kdy se stále schází se svými bývalými partnery/kami. Tyto postoje se postupem času mění spolu s věkem. Čím starší lidé jsou, tím spíše vyčkávají a spokojí se spíše s masturbací, než aby využívali těchto forem sexu s ex partnery/kami či „přáteli s výhodami“ stejně jako následující informátorka:

„No občas se spustím s tím posledním ex přítelem, ale to je spíš jeho iniciativa, no někdy mi to chybí, ale nechci si hledat někoho nového jen kvůli sexu. Ale dřív, když jsem nikoho neměla, tak mi kamarád s výhodami nevadil, ale asi jak jsem starší, tak už mě to tolik nebere.“ Linda, 34

5.3. Individuální zájmy a partnerství

Při porovnání povahy dnešních partnerských vztahů s těmi dřívějšími, které měli naši rodiče či prarodiče ve 20. století, je zřejmé, že trvanlivost vztahů klesá. Jako příklad můžeme uvést výpověď nejmladší z informátorek, která vzpomínala na vyprávění svého otce:

„Asi to dřív bylo mnohem jednodušší, právě žádné sociální sítě, telefony. Když mi táta vyprávěl, že i dřív ta láska byla jiná, měla své kouzlo, lidé se milovali jako nikdy. Partneři by pro sebe byli schopni zabít. Nechci říkat, že dnes to tak nefunguje, ale upřímně, ne tolik. Málo lidí spolu vydrží déle než rok, a když se rozejdou, tak ve zlém, zvláště pak s dětmi.“ Kristýna, 18

Jednou z příčin, proč má dnešní společnost tendenci častěji měnit své partnery/ky, je ideál představitelů televizních seriálů. Stejně jako uvádí ve svém výzkumu Marcel Tomášek (2006) i informátor Lukáš, 34 zmínil jako možnou příčinu snahu podobat se těmto představitelům, kteří často střídají partnery/ky, žijí nevázaným životem a užívají si.

„V televizi všichni vidí v seriálech, jak se střídají partneři a na internetu to každý zkouší. Pak partner začne žárlit a vztah jde do háje. To je jen začátek. Možná to jednou ustojíš a odoláš tomu, jenže ti v hlavě začne šrotovat, jestli je to doma to pravý. Nebude ti třeba líp s někým jiným? No a ve finále kluci se mění v chlapy a každý chlap je lovec.“ Lukáš, 34

Z výzkumu Marcela Tomáška (2006) vyplývá, že mezi dnešními lidmi, převážně mladými, panuje velký důraz na individuální hodnoty. Vliv individualismu zapříčinil, že se lidé více zaměřují na své vlastní zájmy, než tomu bylo dříve. Snaží se déle vzdělávat. Po škole se často vydávají do zahraničí z důvodu zdokonalení cizího jazyka. Také se více zaměřují na své koníčky. Lidé věnují více času svým zálibám, než tomu bylo dříve a nejsou tolik ochotni vzdát se jich ve prospěch manželství a dětí, což nám částečně dokazují i výpovědi našich informátorů/ek, kteří se ale označili jako „dočasní“ *singles*, a proto jejich individuální zájmy brali jako momentální prioritu a jsou ochotni se jich časem vzdát. Třeba Hanka, 26 nepopírá, že by se nějaký čas na partnera nenašel, ale není to momentálně její prioritou.

„Práce mám sice hodně, ale myslím si, že vše se dá nějak skloubit, když má člověk správně nastavené priority... I když je pravda, že čas na seznamování teď zrovna není. Každopádně když bych chtěla, určitě by se nějaká hodinka našla.“
Hanka, 26

Tenhle názor by se nejspíše u „trvalých“ *singles* lišil, jelikož by se dlouhodobě neplánovali seznamovat a nebylo by to zapříčiněné jen momentální pracovní vytížeností. Lukáš, 34 je jako jediný z informátorů se svým stavem jako *single* spokojený a svoje důvody zdůvodňuje následovně:

„Jsem single čistě z pohodlnosti. I když by nebyl problém vztah navázat, tak prostě nevidím důvod, proč nějaký mít. Ne že bych se tomu bránil, ale nejdu tomu naproti. Když na to člověk kašle, tak ono samo do klína nic nepadne. Vztahy jsou o kompromisech, někdy hodně velkých a ty ústupky mi prostě nepřipadají adekvátní tomu, co člověk vztahem může získat. Obzvláště pokud tě netlačí ekonomické podmínky tvého žití. Široký okruh známých, přátelé, rodina... to vše může úspěšně v jistých ohledech partnera nahradit.“ Lukáš, 34

Podle jeho výroku můžeme říct, že se jedná o dobrovolného *singlistu*, u kterého je dost možné, že si na tento styl života postupem času zvykne, jelikož už má syna a neshledává žádný důvod, proč si hledat další partnerku. Na druhou stranu uznává, že by se vztahu nebránil, takže prozatím by se dalo považovat, že by spadal do kategorie dobrovolných „dočasných“ *singles* stejně jako Hanka, 26. U ostatních informátorů/ek se jednalo spíše o nedobrovolné a „dočasné“ *singlovství* převážně z důvodu nemožnosti najít si vhodného partnera.

Za zmínku také stojí odlišnost názorů a představ o fungování vztahu. K tomu se Lukáš, 34 vyjádřil také. Neradi se smiřujeme s vlastnostmi a názory, které zcela nesouhlasí s těmi našimi. Nedokážeme tolik dělat kompromisy a hledáme na partnerovi spíše chyby než přednosti. Dnešní společnost už neřeší problémy tak, že by o nich mluvila, ale rovnou udělá radikální řez a ukončí celý vztah. A proto narůstá počet vztahů, které nevytrvají déle než rok, což souvisí i s nižší ochotou dnešní populace tolerovat různé odlišnosti a chování partnera/ky.

„Je to celé o společenském a ekonomickém tlaku. Dříve byli lidé ve vztahu ochotni tolerovat mnohem více, než jsme my dnes. Všechno to bylo proto, že prostě museli a neměli jinou volbu.“ Lukáš, 34

Následující část shrnuje možné překážky, které informátoři/ky shledávali v rámci partnerství a nejsou ochotni je tolerovat. Tudíž se jedná o důvody, které u informátorů/ek vedli k rozchodu s bývalými partnery/kami. Informátoři/ky v mém výzkumu upřednostňovali aktivní způsob života a tedy i představy o partnerství. Proto informátorka Linda, 34 viděla důvod k rozchodu laxnost svého bývalého přítele, jelikož v té době jí bylo pouhých 23 let a nechtěla sedět doma u televize. Podobný názor zastává také Světlana, 35, která uvedla, že je velmi důležité, aby měli partneři společné zájmy. Ale také zdůrazňuje, že ne všechny, aby se partneři nedostali do jakéhosi stereotypu, kdy spolu tráví veškerý svůj čas. Takže můžeme říci, že společné zájmy jsou jednou z možných podmínek pro udržení vztahu. Informátoři/ky dávali přednost spíše aktivním činnostem, ale nelze vyvrátit, že by partneři, kteří spolu sdílejí zálibu ve sledování televize či podobných pasivních činnostech, by neměli šanci spolu vytrvat. Spíše nastává problém, pokud jeden radši tráví čas spíše pasivně a druhý aktivně. Další zkoumanou oblastí ve spojitosti s trvanlivostí vztahů a možným důvodem k rozchodu byl stereotyp ve vztahu, ke kterému se vyjádřila výše Světlana, 35. Zde ještě také uvádím výpověď Hanky, 26:

„Vždycky je na začátku zamilovanost a takové ty růžové brýle. Pak záleží na lidech, jak ke vztahu přistupují. Pokud jsou spokojeni se stereotypem a vyhovuje jim to, už je to zřejmě o zvyku.“ Hanka, 26

Je možné říci, že lidé mají různé důvody pro rozchod, od věkového rozdílu, různé zájmy, po odlišnost v názorech na život, a záleží na každém jedinci, jak moc je ochotný tolerovat tyto odlišnosti v postojích partnera/ky.

5.4. Seznamování a výběr partnera/ky

S individuálními přesvědčeními souvisí i formy seznamování a požadavky, které mají lidé na své partnery/ky. Tyto požadavky se mění v závislosti na prodělaných zkušenostech z předchozích vztahů a také na věku.

Pokud se zaměříme na možnosti, které mají lidé v rámci seznamování a hledání toho pravého partnera, existuje několik způsobů, kde se dnes mohou lidé seznámit. I když už není výběr partnera/ky na rodičích jako dříve, stejně jako v minulém století zde funguje klasická forma seznamování. Jedná se o inzeráty. V dnešní době je samozřejmě možnost komunikace značně rozšířená. Inzeráty většinou nefungují skrze poštovní dopisy, ale lidé si je podávají na internetových seznamkách a dopisují si skrze sociální sítě. Stále asi nejběžnější formou je náhodné seznamování někde v klubu nebo přes přátele, i když se čím dál rozšiřuje seznamování třeba právě po facebooku (FB)⁵. Nejmladší z informátorek, nedobrovolně „dočasná“ *singlistka*, na tento způsob seznamování pohlíží trochu skepticky:

„Zrovna pár dní zpátky mi kamarádka (21) říkala, že za ní v čekárně na alergologii přišel klučina, a narovinu se zeptal, jestli s ním někam nepůjde. A to je přesně to, co se mi strašně líbí! Myslím, že sociální sítě, ale i ta naše nová technologie, nás strašně odcizují, a právě nás okrádají o ta nejhezčí seznamování, jako se právě stalo kamarádce. Právě mnoho lidí, si nějak

⁵ Sociální síť.

nedovede představit to, kdyby protějšek, který se dotyčnému líbí, neměl FB, a tím pádem, pro ně padá veškerá šance na seznámení.“ Kristýna, 18

Lukáš, 34, který je *single* dobrovolně, si naopak nemyslí, že by se toho tolik změnilo nebo by byl tento vývoj seznamování špatný. Otázkou však stále zůstává finanční stránka, zda si lidé mohou dovolit těchto možností vyžívat.

„Já si myslím, že z pohledu lidí a jejich povah se toho zase od těch dřívějších dob tolik nezměnilo. Možná je teď snazší se seznámit či udržovat vztah na delší vzdálenosti – internet, mobily, rychlá doprava (díky těmto vymoženostem, pozn. autorky). Takže lidé dnes mají daleko širší množinu, ze které mohou vybírat.“ Lukáš, 34

S růstem individualismu úzce souvisí výběr partnera/ky. Většina informátorů/ek se shodla na tom, že lidé kladou větší důraz na výběr partnerů, jelikož jsou pak jejich partneři podrobena kritice ze strany rodiny a přátel. Často se stává, že nesouhlas některé z těchto dvou složek vede k následnému rozchodu partnerů. Proto máme tendenci hledat si partnera/ku podle toho, zda je ve společnosti oblíbený, má charisma a je nějaká šance, že nám ho ostatní schválí. Často se setkáváme se situací, kdy máme jasnou představu o partnerovi/ce a je problém najít někoho, kdo by splňoval všechna tato kritéria, která jsou v mnoha případech přehnaná. Většina mužů očekává, že jejich partnerky budou krásné, budou splňovat typicky charakteristické ženské vlastnosti jako jemnost, křehkost a schopnost vcítění. Jen muži, kteří si už prošli několika vztahy nebo rozvodem, upřednostňují partnerku, která bude spíše „ženou do života“. Požadují, aby se uměla postarat o domácnost, děti a byla po boku muže i kamarádkou (Matoušek, 1993). V této situaci už muži nekladou takový důraz na fyzický vzhled, i když je samozřejmostí, že je žena musí určitým způsobem přitahovat, jak se zmínil jeden z informátorů:

„Mě tak nějak vzhled úplně přestal zajímat, jasný hezká holka je vždycky hezčí než dvěstěkilová plešatá ženská, na druhou stranu prostě průměrně inteligentní člověk v mých letech by měl už mít nějaký žebříček hodnot, názorů a podobných věcí a na tom záleží mnohem víc než na make-upu a pěkných fotkách. Jako je to jasný, taky bych nechtěl mít tu dvěstěkilovou, ale raději bych neměl žádnou než jenom těžítka na krku.“ Ben, 26

Zde na základě Benova výroku opět můžeme vidět, že lidé v partnerství nechtějí dělat kompromisy. Vztah už není sám o sobě hodnotou a lidé jsou raději sami než mít nějaké „těžítka na krku“.

Informátorky se ve výzkumu často zmiňovaly o případech, kdy si ženy často vybírají finančně zajištěné muže. Ale samy se proti tomuto tvrzení ohradily a Světlana, 35 uvádí, že by čistě kvůli materiálnímu zabezpečení s mužem nebyla, i když uznává, že jistou váhu finance v rámci vztahu mají. Stejně tak je na tomto výroku je jasně vidět, že laxnost je také velkou překážkou pro fungování vztahu.

„Já bych asi do vztahu čistě kvůli penězům nešla, myslím to tak, že bych s někým byla kvůli tomu, že je materiálně zajištěný a jinak byl úplně někde jinde. Ale na druhou stranu, asi bych nechtěla být s člověkem, který nemá stálý příjem a nevdá mu to.“ Světlana, 35

Hanka, 26 velmi zdůrazňovala i jistou potřebu citové vazby mezi partnery, bez které nemá vztah dlouhého trvání:

„Pro mě vztah musí být založen na citu i rozumu. ...Ne všichni to tak mají... Jak je v některých případech vidět, určitou budoucnost to má, ale určitě si nemyslím, že doživotní.“ Hanka, 26

Z výroků informátorů/ek vyplynulo, že upřednostňují klasické formy seznamování. Mezi ty nejčastější patří seznámení se přes přátele a známé na společných akcích. Také můžeme říci, že při výběru partnera/ky hraje roli jistá sympatičnost dvou osob, která hraje významnou roli i v oblasti intimity. V rámci vztahu je také důležitá citová vazba, bez které podle informátorů/ek nemá vztah šanci vytrvat. Svou roli zde hraje i rozumová stránka, jelikož informátoři/ky odmítali zůstat s partnerem/kou jen proto, že jsou zamilovaní. Dávali velký důraz i na materiální zajištění, které je podmínkou pro založení rodiny a laxnost partnera shledávali především ženy jako neslučující se s fungováním vztahu.

6. ZÁVĚR

Tato práce se soustředila na zmapování *singles* ve spojitosti s jejich postoji k partnerskému životu, manželství a rodičovství. Z výzkumu vyplynulo, že na jedné straně mají dnešní podoby vztahů mnoho výhod. V rámci nesezdaných párů dojde k vytrídění nefungujících párů před sňatkem. Došlo k uvolnění společnosti, jelikož už není tolik svázána předsudky o manželství a dětech. Na druhé straně ale s těmito výhodami souvisí i plno nevýhod, které následně mohou vyústit v neschopnost lidí si vybudovat normální fungující vztah z důvodu vysokých nároků, nedostatku času kvůli pracovnímu vytížení, neochotě se přizpůsobovat a řešit malicherné problémy navzdory individuálním zájmům.

Výsledky práce vycházely z výpovědí informátorů/ek, kteří se již před samotným výzkumem považovali za *singles*. Informátoři/ky byli s tímto stavem smíření, i když neplánovali v této situaci zůstat po celý život a momentálně jen vyčkávali na někoho vhodného, kdo bude odpovídat jejich představám a splňovat jejich nároky. V rámci *singles* života kladli důraz spíše na své koníčky a budování kariéry. V případě *singles* s dětmi věnovali veškerý svůj čas i finance svým potomkům z předešlého vztahu. Větší důraz kladli na výběr partnera/ky vysokoškoláci. Měli jasné představy o tom, jaké vlastnosti by měl jejich partner/ka mít. Tato skupina *singles* měla vyšší nároky, jak na výběr partnera/ky, tak na samotné fungování vztahu. Na druhou stranu se ale snažili v rámci vztahu více mluvit a řešit problémy víceméně v klidu a s „rozumem“. Největšími překážkami pro fungování vztahu jsou různorodé názory a postoje. Často zmiňovaným důvodem pro rozchod byla neschopnost se přizpůsobit partnerovi/ce. Proto jako nejdůležitější faktor pro fungování vztahu shledávali společné zájmy, hodnoty a toleranci v rámci vztahu.

Další zkoumanou oblastí byly postoje k rodičovství a manželství současných *singles*. V případě bezdětných *singles* se všichni až na jednu informátorku shodli, že v budoucnu by si pořídili potomka určitě chtěli, ale momentálně žádné dítě nechtějí ať už z důvodu financí, nedostatku času či absence partnera/ky. Část z nich měla i jasnou představu o počtu dětí. Některé *single* ženy braly pořízení si dítěte jako největší prioritu v životě a upřednostňovaly tuto prioritu i před získáním partnera. Tudíž nezastávaly tradiční představy o založení rodiny - partner, svatba, a poté dítě. První dvě položky ze svých plánů do budoucna vypustily. Jako největší překážku pro ochotu uvažovat o dítěti shledávali informátoři/ky materiální zábrany. Zmiňovali potřebu finančně zajistit sebe i dítě. Uváděli, že nejsou schopni dostatečně zajistit všechny své potřeby, natož pak potřeby dítěte. I když často uznávali, že jsou jejich nároky dost přehnané, jelikož často cestují a věnují se svým koníčkům.

Tyto obavy často plynuly i ze zkušeností z dospívání. Jejich názory na rodičovství se lišily následně podle toho, s kolika sourozenci a v jaké finanční situaci vyrostli. Pokud měli více sourozenců a jejich situace nebyla po finanční stránce nejlepší, plánují si poříditi také méně dětí. Ve většině případů pouze jedno, aby mu mohli věnovat co největší péči a nejvíce volného času. Pokud informátoři vyrostli s více sourozenci a v ekonomicky zajištěné rodině, plánují si poříditi také více dětí, jelikož jim to přijde přirozené a nechtějí, aby jejich dítě vyrůstalo jako jedináček. Lze tedy říci, že dětství mělo na informátory/ky velký vliv, co se týká představ o rodině.

Ve spojitosti s dětmi je důležité zmínit i vstup do manželství. Zde informátoři/ky uvedli, že pořízení dítěte není rozhodně důvodem, proč vstupovat do manželství. Většina z nich dokonce uvádí, že nemají v plánu se během života brát. Jedinou výhodu shledávali v rámci společného příjmení dětí

a zdravotníků, kdy by jim bez společného příjmení lékaři nepodali informace o zdravotním stavu partnera/ky.

Posledním tématem, na které si výzkum kladl otázky je oblast sexuality a intimity. Ženy uváděly, že bez stálého partnera nemají potřebu sex vyhledávat po barech a podobných zařízeních. Výjimkou jsou občasné úlety s bývalými partnery a dlouhodobějšími přáteli. Ženy dále zmiňovaly, že čím déle jsou samy, tím menší mají o sex zájem. Připisovaly to zvyku, který se odrážel i v rámci sebeuspokojování. U mužů se tento postoj trochu od žen odlišoval, jelikož se z biologického hlediska očekává, že muž potřebuje sexuální uspokojení více než žena. Na tom se shodli i naši informátoři. Muži častěji zmiňovali úlety na zábavách spojené s nezávazným sexem a stejně jako ženy uváděli „přátele s výhodami“.

Přes všechna zjištění má práce své limity, zaměřuje se pouze na malý vzorek „dočasných“ *singles*, u kterých se předpokládá, že se jejich názory a tento styl života postupem času změní. U „trvalých“ *singles* by se výsledky jistě v některých oblastech výrazně lišily. Přesto může být práce využita jako východisko pro případné budoucí bádání, které by danou tematiku více obohatilo.

SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY

Tištěné zdroje

Bartoš, František. 2010. Individualismus a kolektivismus v české populaci a jejich souvislosti s narcismem. *Sociológia* 42 (2): 134 – 161.

Bartošová, Michaela. 2006. Věřící singles ve světle měnících se forem praktikování víry a individualizace ve sféře náboženství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 7 (1): 15 – 19.

Berger, Peter, Hansfried Kellner. 1964. *Marriage and the social construction of reality: An Exercise in the Microsociology of Knowledge*. Diogenes 46.

Borgata, Edgar. F., Montgomery, Rhonda. J. V. 2000. *Encyklopedia of Sociology*. New York: Macmillan.

Cargan, Leonard. 1981. Singles: An Examination of Two Stereotypes. *Family Relations* 30 (3): 377-385.

Drotován, Michal, Bronislav Bleha. 2008. Analýza fenoménu singles v Evropě a na Slovensku. *Sociológia* 40 (1): 62-81.

Dudová, Radka, Marta Vohlídalová. 2005. Rodina a rodičovství v individualizované společnosti. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 6 (1): 1 – 3.

Giddens, Anthony. 2012. *Proměna intimacy: sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*. Praha: Portál.

Halás, Marián, Lucie Formanová. 2010. Sociological, demographic and spatial aspects of the singles phenomenon in the Czech Republic. *Geographica*, 41 (2): 37-52.

Chaloupková, Jana, Šalamounová Petra. 2004. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice*. Praha: SOU AV, ČR.

Jandourek, Jan. 2003. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál.

Janiková, Hana. 2012. *Rodina*. Benepal: Pardubice.

Kaiserová, Klára. 2005. *Samota jako partner*. Praha: Mladá fronta.

Katrňák, Tomáš. 2001. Strukturální příčiny poklesu sňatečnosti a nárůstu svobodných v devadesátých letech v České republice. *Sociologický časopis* 37 (2): 225-239.

Linková, Marcela. 2002. Singles: životní styl, nebo z nouze ctnost? *Přítomnost* (2).

Matoušek, Oldřich. 1993. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Možný, Ivo. 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

Peiffer, Vera. 1997. *Neboj se být sám: umění žít sám a šťastný*. Praha: Práh.

Rabušic, Ladislav. 2001. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Radimská, Radka, Marcel Tomášek. 2003. Singles – nový životní a jeho genderová specifika v České republice. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* (1-2): 10-11.

Schwarz, Mary Ann, Barbara Marliene Scott. 2003. *Marriages and Families: Diversity and Change*. New Jersey: Prentice Hall.

Sullerotová, Evelyne. 1998. *Krize rodiny*. Praha: Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy.

Šalamounová, Petra, Gabriela Šamanová. 2004. Reprodukční záměry mladých lidí. *Naše společnost 2 (1): 8 – 11*.

Šamanová, Gabriela. 2006. Hodnota dítěte v individualizovaném životě a pro společnost. *Naše společnost 4 (2): 10 – 14*.

Šmolka, Petr. 2005. *Výběr partnera. Pro nezadané i zadané*. Praha: Grada Publishing.

Tomášek, Marcel. 2006. Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice. *Sociologický časopis 42 (1): 81-105*.

Internetové zdroje

Český statistický úřad. 2005. Domácnosti jednotlivců v ČR v letech 1970-2001. [online] Praha: Český statistický úřad. [cit. 2015-01-03]. Dostupné z www: http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/publ/4133-05-1970_az_2001.

Horáková, Naděžda. 2005. Co je pro nás v životě důležité? CVVM, výzkum Naše společnost, šetření 05-04. [online] Praha: Sociologický ústav AV ČR. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z www: <http://cvvm.soc.cas.cz/2005-2/co-je-pro-nas-v-zivote-dulezite>.

Janiková, Hana. 2013. Rodina. [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z www: http://www.benepal.cz/files/project_2_file/RODINA.PDF.

MIčoch, Zdeněk. 2008. Singles, jak vzniká fenomén singles, charakteristika a vlastnosti osamělých lidí. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z www: <http://www.zbynekmlcoch.cz/informace/vztahy/vztahy/singles-jak-vznika-fenomen-singles-charakteristika-a-vlastnosti-osamelych-lidi>.

MIčoch, Zdeněk. 2008. Výhody single života – sex, budování kariéry, užívání peněz, rozhodování za sebe. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z www: <http://www.zbynekmlcoch.cz/informace/vztahy/singles-seznamovani-svadeni/vyhody-single-zivota-sex-budovani-kariery-uzivani-penez-rozhodovani-za-sebe>.

RESUMÉ

The main topic of this bachelor work was to show how the Czech *singles* people perceive the partnerships, marriages and children. Question of *singles* people is in our time very important and it is often discussed in Czech Republic. This problem has been covered in many research. The aim of this qualitative work is to find out mens' and womens' outlooks. I chose *singles* from 18 to 45 years with variety gender and education. The goal of my work is to answer to three questions. First, how informers reflect changes of partnerships with the rise of individualism in their statements? The second, what are the main barriers that make it impossible for people to live a long life together? What is the role of marriage, family and kids in the life of *singles*? And the last, is it their decision to be *single* only temporary decision or unchangeable beliefs? For my analysis used I software MAXQDA where encoded I statements from interviews into different categories which are relating to partnerships, children, marriages etc. The analysis revealed the singles' attitudes to partner relationships, family and children.

The interviews showed how are the partnerships important for the informers. But, on the other side, is there many reasons why are they not be able to live in partnership for a long time, too. Family is one of the lifes' priorities for the informers and they supposed that they will have children in the future. The main reason why people live single life is disability to find a good partner with the same attitudes.

PŘÍLOHY

Příloha 1. Charakteristika participantů/ek

		Věk	Vzdělání	Počet dětí	Délka bez partnera	Bydliště	Zaměstnání
Rozhovor č. 1	Kristýna	18	Studium gymnázia	0	2 roky	Pronájem Město	Brigáda
Rozhovor č. 2	Hanka	26	Maturita	0	-	Město	Administrátorka
Rozhovor č. 3	Eliška	20	Studium VŠ	0	Rok	S rodiči	Brigáda
Rozhovor č. 4	Světlana	35	VŠ	0	2 roky	Byt - hypotéka	Státní správa
Rozhovor č. 5	Linda	34	Maturita	0	Rok	Pronájem	Sekretářka
Rozhovor č. 6	Lukáš	34	VŠ	1	5 let	Byt	Auditor
Rozhovor č. 7	Ben	26	Vyučen	0	Půl roku	Dům	Muzikant
Rozhovor č. 8	Tomáš	22	VŠ	0	-	S rodiči	Brigáda
Rozhovor č. 9	Lenka	45	Vyučena	2	5 let	Dům	Švadlena

Příloha 2. Protokol rozhovoru

Údaje o konverzační/m partnerovi/ce

- Jméno (přezdívka) informátora/ky
- Pohlaví
- Věk
- Délka bez partnera
- Počet dětí
- Místo bydliště (město, vesnice)
- Vzdělání a obor zaměstnání

Popis výzkumu

Tématem mé práce jsou postoje *singles* na partnerství, manželství a rodičovství. Budu zkoumat rozdíly v názorech a představách mezi muži a ženami, různými věkovými a vzdělanostními kategoriemi.

Okruhy otázek

Vztahy:

- Jak probíhaly Vaše vztahy? Co bylo příčinou jejich rozpadu?
- Jaké vlastnosti preferujete u partnera/ky a které zavrhuje? Je pro Vás důležitý vzhled?
- Co je pro Vás ve vztahu důležité (materialita vs. emocionalita)?
- Preferujete vážný či nezávazný vztah (v tomto okamžiku). Z jakého důvodu?
- Jak by mělo partnerství vypadat, aby jste mohl/a uvažovat o jeho budoucnosti? (manželství, děti)
- Co je pro Vás v životě důležitější (kariéra, zájmy, vztah, děti)

Manželství a rodičovství:

- Co by mělo předcházet ve vztahu před uzavřením sňatku? (trvání vztahu, společná domácnost,...)
- Myslíte, že si jednou někoho vezmete, toužíte po manželství?
- Myslíte si, že se Vaše generace dívá na manželství jinak než generace Vašich rodičů? Jak se změnil pohled na manželství?
- Proměnil se podle Vás způsob hledání partnera/ky oproti předchozí generaci? Jaké formy seznamování upřednostňujete?
- Dokážete si představit, že budete mít jednou rodinu? Jaký je ideální věk pro založení rodiny? Jak si ji představujete? Chcete děti? Kolik?
- Ovlivnil Váš názor v oblasti manželství a dětí dospívání a rodina? Jak?

Děkuji za rozhovor!